

KÖZBESZERZÉSI HATÓSÁG
KÖZBESZERZÉSI DÖNTŐBIZOTTSÁG
1026 Budapest, Riadó u. 5.
Tel.: 06-1/882-8594
Elektronikus kapcsolattartás: kozbeszerzes.hu

Az ügy iktatószáma: D.12/9/2021.

A tanács tagjai: Dr. Peleskey Viktória közbeszerzési biztos, az eljáró tanács elnöke, Berekméri Ágnes közbeszerzési biztos, Dr. Jánosi Bálint közbeszerzési biztos

A hivatalbóli kezdeményező: Pénzügyminisztérium
(Budapest, József nádor tér 2-4.)

A hivatalbóli kezdeményező képviselője: Dr. Járady Györgyi Hédi jogtanácsos

Az ajánlatkérő: Gégény Község Önkormányzata
(Gégény, Dombrádi út 2).

Az ajánlatkérő képviselője: Dr. Serfőző Andrea ügyvéd
(Nyíregyháza, Zrínyi I. u. 9. V/51.)

A kezdeményezett neve: Gáva István egyéni vállalkozó
(Napkor, Kossuth u.98/b)

A beszerzés/szerződés tárgya, értéke: Piac és Egészségház építése, 1. rész 57.980.878.-Ft

A Közbeszerzési Döntőbizottság (a továbbiakban: Döntőbizottság) a Közbeszerzési Hatóság nevében meghozta az alábbi

H A T Á R O Z A T - o t.

A Döntőbizottság a jogsértés hiányát állapítja meg.

A jogorvoslati eljárás során felmerült költségeiket az ügyfelek maguk viselik.

A határozat ellen fellebbezésnek nincs helye. A határozat ellen a Fővárosi Törvényszék előtt közigazgatási per indítható, a határozat kézbesítésétől számított tizenöt napon belül. A keresetlevelet a Fővárosi Törvényszékhez címezve, de kizárólag a Döntőbizottsághoz lehet elektronikus úton benyújtani. A keresetlevél benyújtásának a határozat végrehajtására/közigazgatási cselekmény hatályosulására nincs halasztó hatálya.

I N D O K O L Á S

A jogorvoslat alapjául szolgáló tényállás

1. A hivatalbóli kezdeményező, mint Támogató a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program keretén belül „TOP-1.1.3-15 Helyi gazdaságfejlesztés” tárgyú felhívást tett közzé, melyre Kedvezményezett Gégény Község Önkormányzata TOP-1.1.3-15-SB1-2016-00018 azonosító számon regisztrált támogatási kérelmet nyújtott be a támogatási szerződés

mellékletét képező felhívás szerint, amelyet a Támogató 2017. június 30. napján kelt támogatói döntése szerint támogatásban részesített. A felek támogatási szerződést kötöttek.

2. Az ajánlatkérő 2018. április 10-én a közbeszerzésekről szóló 2015. évi CXLI. törvény (továbbiakban Kbt.) 115. § (1) bekezdés szerinti közbeszerzési eljárást indított „Piac és Egészség ház építése” tárgyú építési beruházás megvalósítása tárgyában. Az ajánlatkérő két részt határozott meg a felhívásba. A tárgyi jogorvoslati eljárás az 1. rész érintette.

3. A felhívás releváns részei:

4.) A beszerzés tárgya és mennyisége:

I. rész: Piac építése

Kialakításra kerül nemenként elkülönített vizesblokk, akadálymentesített WC, takarítóeszköz tároló, gombavizsgáló, egy iroda, valamint ~200 m² árusító tér.

II. rész: Egészség ház építése

A telken egy régi iskolaépület volt, mely elbontásra került, ennek a helyére kerül az új épület. A tervezett épületben külön bejárattal közelíthető meg a védőnői, illetve az orvosi rendelői rész. A védőnői részben kialakításra kerül a terhes gondozó, a konzultációs helyiség, a váró, a gyermek- valamint a női és akadálymentesített vizesblokk. A babakocsi tárolására az előtér alkalmas.

Az orvosi rendelői részben két rendelőt, egy sterilizáló helyiséget, vizsgálat, illetve férfi, gyermek, valamint női és akadálymentesített vizesblokkot alakítunk ki. Mindkét részből megközelíthető közlekedőn keresztül a személyzethez tartozó helyiségek. Itt található a személyzeti öltöző, zuhanyzó, WC, valamint a személyzeti tartózkodó. Az egészséges váróból nyílik a takarítóeszköz és a veszélyes hulladék tároló. Az épülethez kapcsolódik külső bejárattal egy raktár.

Beépített terület: 266 m².

6.) A szerződés időtartama: legkésőbb 2018. december 1.

9.) Annak meghatározása, hogy az ajánlattevő tehet-e többváltozatú ajánlatot: nem.

Annak meghatározása, hogy az ajánlattevő tehet-e a beszerzés tárgyának egy részére ajánlatot: igen, részajánlat tehető egyes részekre, illetve valamennyi részre.

19.) Az Európai Unióból származó forrás esetén az érintett projektekre vonatkozó adat:

Jelen szerződés uniós forrásból finanszírozott, a beruházás alapja: I. rész tekintetében „Piac építése Gégényben” című, és TOP-1.1.3-15-SB1-2016-00018 jelű projekt.

4. Az ajánlatkérő az 1. rész, „Piac építése Gégényben (TOP-1.1.3-15-SB1-2016-00018)” tárgyában 2018. június 8-án vállalkozási szerződést kötött Gáva István egyéni vállalkozó nyertes ajánlattevővel, nettó 57.980.878.-Ft vállalkozói díjjal.

A szerződés 3. pontja szerint „A felek a vállalkozói díjat a befejezési határidőre prognosztizált rögzített átalányárként határozták meg.”

A szerződés 4. pontja szerint „Vállalkozó feladata a vonatkozó jogszabályokban, magyar szabványokban, műszaki előírásokban, a technika mai állásának megfelelően, az előírt műszaki tartalommal és kifogástalan minőségben, a jelen Szerződésben meghatározott és a megjelölt véghatáridőig, valamint a jelen Szerződésben meghatározott mennyiségben történő teljes körű elvégzése, amelyek együttesen a szerződésszerű teljesítésnek a feltételei.

A szerződést csak a Kbt. 141. §-ban meghatározott feltételek fennállása esetén lehet módosítani.”

5. A szerződés 8. pontja szerint vállalkozó feladatát képezi: „Vállalkozó fő kötelezettsége továbbá, hogy a munka ütemezése vagy az ütemezéstől eltérően a megrendelői utasítás szerint megfelelő mennyiségű és minőségű anyagot szolgáltatson.”

6. A szerződés 9. pontja szerint a teljesítési határidő: legkésőbb 2018. december 1. napja, azzal, hogy a megrendelő előteljesítést elfogad.

7. A szerződés 14. pontja szerint késedelmes teljesítés: „A teljesítés napjának a sikeres hiánypótlás-mentesen lezárt műszaki átadás-átvétel napja számít. Ha a vállalkozó neki felróható okból a szerződésben a teljesítési határidő tekintetében késedelembe esik, akkor a megrendelő az elmulasztott teljesítési határidőt követő első naptári naptól késedelmi kötbérre jogosult. A késedelmi kötbér összege naptári naponként a nettó vállalási ár 0,5 %-a azzal, hogy a kötbér maximuma a vállalt általánár 10 %-át nem haladhatja meg — ezt követően a megrendelő jogosult a szerződést azonnali hatállyal felmondani.”

8. A kezdeményezett az építési naplót 2018. június 13-án nyitotta meg.

9. A munkaterület átadásra 2018. július 13-án került sor.

Az építési napló szerint kezdeményezett 2018. szeptember 17-én végzett először építési tevékenységet.

A 2018. szeptember 24-i, az október 1-i, október 25-i, a november 20-i napló bejegyzés szerint, a műszaki ellenőr a munkaterületet ellenőrizte, a munkák a tervek szerint készültek.

10. A kezdeményezett a cserepet 2018. szeptember 27-én, a tetőszerkezethez a faanyagot 2018. október 9-én, a térburkoló követ 2018. október 15-én rendelte meg.

11. 2018. októberben acélszerkezetű rácsos tartók gyártása munkavégzés történt.

12. A vállalkozási szerződést a felek 2018. november 30-án módosították.

„2. A felek a szerződés 9. pontját az alábbiak szerint módosítják a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontja alapján: 9. teljesítési határidő: legkésőbb 2019. május 31. napja, azzal, hogy a megrendelő előteljesítést elfogad.”

3. A módosítás indoka:

„A megnövekedett számú építési beruházások miatt országszerte hiány az építőanyag és a beépítésre kerülő eszközök. Jelen beruházás esetén a vállalkozó 2018. szeptember 27-én megrendelte a cserepeket, melynek várható beérkezése 2019. február 5. napja. A 2018. október 09-én megrendelt faanyag (tetőszerkezethez) várható beérkezési határideje 2019. január 7. napja. A 2018. október 15-én megrendelt térburkoló kő várható beérkezési határideje 2019. február 18. napja. Az építőanyag beszerzésének csúszása és a téli időjárás kiszámíthatatlansága miatt szükséges a határidő hosszabbítása.”

13. 2018. november 30-tól munkavégzés nem történt, az kezdeményezett 2019. március 20-án folytatta a kivitelezési munkákat.

14. A vállalkozási szerződést a felek 2019. május 28-án módosították (2. számú szerződés módosítás). A vállalkozói díjat nettó 65.081.546.-Ft-ra, a teljesítési határidőt 2019. augusztus 31-re módosították. A hivatalbóli kezdeményezés a 2. sz. szerződésmódosítást nem érintette, azt a hivatalbóli kezdeményező nem kifogásolta.

15. A műszaki átadás-átvételi eljárás 2019. augusztus 31-én történt meg.

16. A kezdeményezett a kivitelezési munkát 2019. szeptember 17-én készre jelentette, a munkaterületet visszaadta az ajánlatkérőnek, az építési munkát lezárta.

17. A kezdeményezett az alábbi számlákat állította ki:

előleg számla 2018. június 11. – 28.990.430.-Ft

1. részszámla 2018. október 3. – 7.247.610.-Ft

2. részszámla 2019. május 20. – 15.095.233.-Ft

végyszámla 2019. szeptember 2. – 13.748.273.-Ft

A hivatalbóli kezdeményezés

18. A hivatalbóli kezdeményező 2021. január 11-én nyújtotta be a hivatalbóli kezdeményezését a 152. § (1) bekezdés g) pontja szerinti szervezetként. Kérte a szerződésmódosítás kapcsán a jogsértés megállapítását.

19. Előadta, hogy a tárgyi közbeszerzés a TOP-1.1.3-15-SB1-2016-00018 azonosítószámú, uniós forrásból finanszírozott projektet érinti. A TOP (Terület- és Településfejlesztési Operatív Program) vonatkozásában a 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet 3. számú melléklete értelmében a Pénzügyminisztérium látja el az irányító hatósági feladatokat.

A Magyar Közlöny 2018. évi 70. számában kihirdetésre került a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet, amelynek a 162. § (1) bekezdés a) pontja kimondja, hogy a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2018. évi V. törvény szerinti Pénzügyminisztérium a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2014. évi XX. törvény szerinti Nemzetgazdasági Minisztérium átnevezésével működik tovább.

20. A jogsértés megtörténtének időpontjaként 2018. november 30-át jelölte meg, a vállalkozási szerződés 1. módosításának időpontját. A kezdeményező arról való tudomásszerzésének időpontjaként 2020. november 18-át jelölte meg a szabálytalansági eljárás megindításának dátumaként.

21. A projektmegvalósítás során az ajánlatkérő 2018. április 10. napján a Kbt. 115. § (1) bekezdés szerinti közbeszerzési eljárást indított „Piac és Egészségház építése” tárgyú építési beruházás megvalósítása tárgyában.

22. A projekt megvalósításával összefüggésben bejelentett szabálytalansági gyanú alapján szabálytalansági eljárás került elrendelésre, ezen eljárás keretében kerül sor a Döntőbizottság hivatalbóli eljárásának kezdeményezésére, az alábbiak kivizsgálására:

A fent hivatkozott közbeszerzési eljárás eredményeként az ajánlatkérő, az 1. rész, „Piac építése Gégényben (TOP-1.1.3-15-SB1-2016-00018)” tárgyában 2018. június 8. napján vállalkozási szerződést kötött Gáva István egyéni vállalkozó nyertes ajánlattevővel. A vállalkozási szerződést a felek első alkalommal 2018. november 30. napján módosították a teljesítési határidő vonatkozásában, melynek során az ajánlattételi felhívásban is megjelölt 2018. december 1-jei teljesítési határidő 2019. május 31-re módosult.

23. A felek a szerződésmódosítás jogalapját a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontjában jelölték meg, indokaként az alábbiakat jelölik:

„A megnövekedett számú építési beruházások miatt országszerte hiány az építőanyag és a beépítésre kerülő eszközök. Jelen beruházás esetén a vállalkozó 2018. szeptember 27-én

megrendelte a cserepeket, melynek várható beérkezése 2019. február 5. napja. A 2018. október 09-én megrendelt faanyag (tetőszerkezethez) várható beérkezési határideje 2019. január 7. napja. A 2018. október 15-én megrendelt térburkoló kő várható beérkezési határideje 2019. február 18. napja. Az építőanyag beszerzésének csúszása és a téli időjárás kiszámíthatatlansága miatt szükséges a határidő hosszabbítása.”

24. A hivatalbóli kezdeményező álláspontja szerint az alapszerződés teljesítési határidejének meghosszabbítását érintő építőanyag-hiány nem tekinthető olyan körülménynek, amelyet az ajánlatkérő kellő gondossággal eljárva nem láthatott előre. Ahogyan azt az ajánlatkérő 2020. február 5-én tett nyilatkozatában maga is hivatkozta, az építési beruházások számának növekedése már a 2018-as évet is jellemezte, azaz ez a körülmény már ajánlatkéréskor is fennállt. Az előzőek alapján - véleménye szerint - felmerül a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontjának a sérelme.

Az ajánlatkérő észrevétele

25. Az ajánlatkérő a 2021. január 18-án benyújtott észrevételében kérte a jogsértés hiányának a megállapítását. A piac építése közbeszerzésének előkészítése 2018. márciusában indult el, a felhívás 2018. április 10-én került megküldésre az ajánlattevők részére. A kivitelezésre a szerződést a nyertes ajánlattevővel 2018. június 8. napján kötötték meg.

26. Az ajánlattevők felkérése során igyekeztek olyan gazdasági szereplőket felkérni ajánlattételre, akik megbízhatóak, az építőiparban régebben dolgoznak, megfelelő gyakorlatuk van a kivitelezések lebonyolításához. A nyertes Gáva István egyéni vállalkozó már több mint 30 éve dolgozik építési vállalkozóként, munkájára panaszt nem hallottak.

27. A jogorvoslati kérelemben hivatkozott 2020. február 5-i nyilatkozatban azt nyilatkozták, hogy: „Az építőanyag piacon az építkezéshez szükséges anyagok beszerzési ideje általánosságban 2-3 hét. 2018. és 2019. években a megnövekedett állami, önkormányzati és magánemberi beruházások következtében az építőanyagok szállítási határideje több hónappal megnövekedett”.

28. A nyilatkozatban nem pontos időpontot jelöltek meg, hanem csak általánosságban határozták meg a 2018. és 2019. éveket. A közbeszerzés előkészítésétől kezdve kellő gondossággal jártak el, akkor nem látták és nem láthatták előre az építőanyagok szállítási határidejének hosszabbodásával kapcsolatos akadályt. A vállalkozói szerződés megkötésekor kellő gondossággal eljárva abban a tudatban voltak, hogy a beruházás a szerződésben meghatározott 2018. december 1. napjáig megvalósul. A kivitelező 2018. október elején tájékoztatta az ajánlatkérőt arról, hogy a megrendelt anyagok nem érkeznek meg határidőre. A probléma észlelése után az ajánlatkérő tudakozódott (személyesen és telefonon) más kedvezményezettektől, kivitelezőktől az anyagok szállítási határidejét illetően, akik alátámasztották a megnövekedett szállítási határidőket. A Kbt. 141. § (4) bekezdés c.) pontja alapján:

- kellő gondossággal jártak el, mivel az építőanyag-hiányt nem láthatták előre, azzal 2018. októberében szembesültek,
- a módosítás nem változtatta meg a szerződés általános jellegét,
- a módosítás ellenérték növekedéssel nem járt, így az nem haladta meg az eredeti szerződés értékének 50 %-át.

29. Az építőanyag hiány, mint probléma észlelésekor, azért nem kezdeményezték a szerződés módosítását rögtön, csak 2018. november 30-án, mert addig mind a kivitelező, mind az ajánlatkérő mindent megtett azért, hogy a beruházás 2018. december 1-ig befejeződjön. Ezt bizonyítja a vállalkozó 2020. augusztus 3-i mellékelt két nyilatkozata.

30. A fentiekén túl a Kbt. 141. §-a több jogalapot is meghatároz a szerződés módosításának jogszerűségét illetően, amelyek közül egynek a fennállása is megalapozza a szerződés módosításának lehetőségét. A Kbt.-ben meghatározott jogalapok fennállta ténykérdés, az nem függ attól, hogy az ajánlatkérő helyesen állapítja-e meg. A szerződés módosításának bármelyik esete is áll fenn, a szerződés módosítása nem tekinthető jogszerűtlennek. Az ajánlatkérő, ha bármelyik, vagy akár több esetkör is alkalmazható az adott esetre, módosíthatja a szerződést. Ha valamely, a szerződés módosítására szolgáló jogalap sérül ugyan, de más jogalap szerinti feltételek fennállnak, akkor a szerződés módosítása jogszerű.

31. A TOP-1.1.3-15-SB1-2016-00018 azonosító számú projekt keretében megvalósuló piac építéshez kapcsolódó szerződésmódosítás a Kbt. 141. § (6) bekezdése szerinti jogalponak is megfeleltethető. A Közbeszerzési Hatóság a közbeszerzési eljárások eredményeként megkötött szerződések Kbt. szerinti módosításával, valamint teljesítésével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló útmutatója alapján a Kbt. 141. §-ában meghatározott szerződésmódosítási jogalapok közül egynek a fennállása is megalapozza a szerződés módosításának lehetőségét közbeszerzési eljárás lefolytatása nélkül.

32. A Kbt. 141. § (6) bekezdése alapján a szerződés új közbeszerzési eljárás lefolytatása nélkül akkor módosítható, ha a módosítás nem lényeges. A szerződés módosítása lényeges, ha az eredeti szerződéses feltételektől lényegesen eltérő érdemi feltételeket határoz meg. A vállalkozói szerződés módosítása:

- az eredeti szerződéses feltételektől lényegesen eltérő érdemi feltételeket nem határozott meg,
- nem volt benne olyan feltétel, amely ha szerepelt volna a szerződéskötést megelőző közbeszerzési eljárásban, az eredetileg részt vett ajánlattevőkön kívül más ajánlattevők részvételét vagy a nyertes ajánlat helyett másik ajánlat nyertességét tette volna lehetővé,
- a szerződés gazdasági egyensúlyát a nyertes ajánlattevő javára nem változtatta meg,
- a módosítás a szerződés tárgyát az eredeti szerződésben foglalt ajánlattevői kötelezettséghez képest jelentős új elemre nem terjesztette ki.

33. Az ajánlatkérő a Döntőbizottság felhívására 2021. március 1-én benyújtott nyilatkozatában előadta, hogy a piac vállalkozói szerződés módosítás indoka az alapanyaghiány volt, de mivel a szerződést 2018. november 30-án módosították ezért figyelembe kellett venniük, hogy téli hónapok következnek. Úgy próbálták a műszaki ellenőr bevonásával meghatározni a módosított kivitelezési határidőt, hogy semmilyen tőlünk független körülmény ne befolyásolja a határidő teljesítést. A módosított kivitelezési határidő meghatározásánál figyelembe kellett venni a téli időszak fagyveszélyes időszakát is. Mivel a szerződés módosítás időpontjában nem lehetett a téli időjárási viszonyokkal előre kalkulálni, ezért a műszaki átadás-átvétel dátumát a márciusi esős, fagyos időszakra tervezni szakmailag kifogásolható lett volna. A téli időszakra olyan vizes technológiájú munkafolyamatok estek volna, amiket a fagyveszély miatt téli időszakban nem lehet elvégezni. Az akkor érvényes műszaki irányelvek alapján a teljes kivitelezés téli időszakban nem volt elvégezhető. Figyelembe véve az akkor rendelkezésükre álló összes információt igyekeztek a lehető legjobb döntést meghozni.

Kezdeményezett nyilatkozata

34. A kezdeményezett előadta, hogy a piac építésére Gégény Község Önkormányzatával 2018. június 8-án kötött vállalkozói szerződést. A vállalkozói szerződésben a teljesítési határidő 2018. december 1. napja volt. A szerződés megkötését követően a kivitelezési munkákat a kivitelező megkezdte. A kezdeményezett a vállalási határidőn belül, folyamatosan rendelte meg az anyagokat. Nem késlekedett a cserepek, a faanyag és a térburkolat kő megrendelésével sem, azok megrendelésére még olyan időben került sor, - a beépítési határidőt is figyelembe véve - ami alapján a szerződés még határidőben teljesíthető lett volna. A kereskedők telefonon értesítették arról a kezdeményezettet, hogy az építőanyag hiány miatt a piac építéshez megrendelt cserép, faanyag és térburkolat szállítási ideje csúszik.

Ezt jelezte az önkormányzat felé, ekkor lett számára ismert, hogy építőanyag hiány lett a piacon. Ekkor szembesült a kezdeményezett azzal a ténnyel, hogy a megnövekedett számú beruházások miatt megnőtt az anyagok szállítási határideje. Ezt megelőzően megrendelt anyagok még határidőben megérkeztek. Ha a megrendelt anyagok az évek óta fennálló gyakorlatnak megfelelően érkeztek volna meg, abban az esetben a kivitelezés a szerződésben foglalt határidőre befejeződött volna. A szerződés megkötésekor ezen körülményt sem az önkormányzat, sem a kezdeményezett nem láthatta előre.

35. A szerződés aláírásától a szerződés 2018. november 30-i módosításának napjáig mindent megtett a kezdeményezett a késedelem elhárítása érdekében. Telefonon és személyesen is megkereste több építőanyag kereskedőt és gyártót, akik valamennyien arról tájékoztatták, hogy nem tudják rövidebb határidővel szállítani az építőanyagokat, mint akitől azt írásban megrendelte.

A Döntőbizottság döntése és annak indokai

36. A Döntőbizottság a kezdeményezést érdemben a Kbt. 2018. április 10. napján hatályos rendelkezései alapján az alábbiak szerint vizsgálta meg.

37. Releváns jogszabályi rendelkezések:

A Kbt. 2. § (7) bekezdés első mondata szerint a Kbt. szabályaitól csak annyiban lehet eltérni, amennyiben e törvény az eltérést kifejezetten megengedi.

A Kbt. 4. § (1) bekezdése szerint a 15. § (1) bekezdése szerinti értékhatárokat elérő értékű közbeszerzési szerződés, illetve építési vagy szolgáltatási koncesszió megkötése érdekében az 5-7. §-ban ajánlatkérőként meghatározott szervezetek az e törvény szerinti közbeszerzési vagy koncessziós beszerzési eljárást kötelesek lefolytatni.

A Kbt. 141. § (1) bekezdése kimondja, hogy ezen alcím rendelkezéseit alkalmazni kell a szerződés felek – vagy az erre jogosult valamelyik fél – általi módosítására, valamint a felek jogviszonyának a szerződésben foglalt rendelkezéseknek megfelelő változására (a továbbiakban együtt: szerződésmódosítás).

A Kbt. 141. § (4) bekezdése szerint a (2) bekezdésben szabályozott esetek mellett a szerződés - a (6) bekezdésben foglalt feltételek vizsgálata nélkül - új közbeszerzési eljárás lefolytatása nélkül módosítható, illetve módosulhat az alábbiak közül bármely esetben:

a) ha a szerződés minden ajánlattevő számára előre megismerhető módon, egyértelműen rögzíti a szerződés meghatározott tartalmi elemei későbbi változásának (ideértve az opció gyakorlásának) pontos feltételeit és tartalmát. Az ilyen szerződéses feltételek azonban nem rendelkezhetnek olyan módosításokról, amelyek megváltoztatnák a szerződés általános

jellegét;

b) az eredeti szerződő féltől további építési munkák, szolgáltatás vagy áruk beszerzése szükséges, amelyek nem szerepeltek az eredeti szerződésben, amennyiben a szerződő fél személyének változása

ba) nem megvalósítható gazdasági vagy műszaki okból, különösen az eredeti szerződéssel beszerzett, meglévő berendezésekkel, szolgáltatásokkal vagy létesítményekkel való felcserélhetőség vagy együttműködés miatt; és

bb) az ajánlatkérő számára jelentős hátránnyal vagy a költségek megsokszorozódásával járna. Az ellenérték növekedése - vagy több módosítás esetén azok együttes nettó értéke - azonban nem haladhatja meg az eredeti szerződés értékének 50%-át;

c) a következő feltételek együttes teljesülése esetén:

ca) a módosítást olyan körülmények tették szükségessé, amelyeket az ajánlatkérő kellő gondossággal eljárva nem láthatott előre;

cb) a módosítás nem változtatja meg a szerződés általános jellegét;

cc) az ellenérték növekedése nem haladja meg az eredeti szerződés értékének 50%-át. Ha egymást követően több olyan módosításra kerül sor, amelyek a ca) alpont szerinti több, egymással nem összefüggő körülmény miatt merültek fel, ez a korlátozás az egyes módosítások nettó értékére alkalmazandó. Az egymást követő módosítások nem célozhatják a rendelkezés megkerülését.

A Kbt. 141. § (6) bekezdése szerint a (2) és (4) bekezdésben szabályozott eseteken kívül, a szerződés új közbeszerzési eljárás lefolytatása nélkül akkor módosítható, ha a módosítás nem lényeges. A szerződés módosítása lényeges, ha az eredeti szerződéses feltételektől lényegesen eltérő érdemi feltételeket határoz meg. A módosítást mindig lényegesnek kell tekinteni, ha

a) olyan feltételeket határoz meg, amelyek, ha szerepeltek volna a szerződéskötést megelőző közbeszerzési eljárásban, az eredetileg részt vett ajánlattevőkön (részvételre jelentkezőkön) kívül más ajánlattevők (részvételre jelentkezők) részvételét vagy a nyertes ajánlat helyett másik ajánlat nyertességét lehetővé tették volna;

b) a módosítás a szerződés gazdasági egyensúlyát a nyertes ajánlattevő javára változtatja meg; vagy

c) a módosítás a szerződés tárgyát az eredeti szerződésben foglalt ajánlattevői kötelezettséghez képest jelentős új elemre terjeszti ki.

Az Európai Parlament és a Tanács 2014/24/EU irányelve a közbeszerzésről és a 2004/18/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (a továbbiakban: Irányelv) preambuluma (109) bekezdése az alábbiakat tartalmazza:

„(109) Előfordulhat, hogy az ajánlatkérő szervek olyan külső körülményekkel szembesülnek, amelyeket a szerződés odaítélésekor nem láthattak előre, különösen, amikor a szerződés teljesítése hosszabb időszakot ölel fel. Ilyen esetben szükség van bizonyos fokú rugalmasságra, hogy a szerződést – új közbeszerzési eljárás nélkül – ezekhez a körülményekhez igazítsák. Az „előreláthatatlan körülmények” kifejezés olyan körülményekre utal, amelyeket az ajánlatkérő szerv – figyelembe véve a rendelkezésére álló eszközöket, az adott projekt természetét és jellemzőit, a szóban forgó terület jó gyakorlatát, valamint az eredeti odaítélés előkészítése során elköltött források és a várható érték közötti megfelelő viszony biztosításának az igényét – az eredeti odaítélés ésszerűen gondos előkészítése ellenére sem láthatott előre. Ugyanakkor ez nem érvényes azokban az esetekben, amikor a módosítás a beszerzés általános jellegének megváltozását eredményezi, például azáltal, hogy a megvalósítandó, illetve beszerzendő építési beruházásokat, árukat vagy szolgáltatásokat valami mással helyettesítik, vagy alapvetően megváltoztatják a beszerzés

fajtáját, mivel ilyen helyzetben feltételezhető az eredményre gyakorolt hatás.”

Az Irányelv 72. cikk „A szerződések módosítása azok időtartama alatt” rendelkezése többek között a következőket rögzíti:

„(1) A szerződések vagy keretmegállapodások ezen irányelvvel összhangban új közbeszerzési eljárás nélkül módosíthatók az alábbiak közül bármely esetben:

c) amennyiben az alábbi feltételek mindegyike teljesül:

i. a módosítást olyan körülmények tették szükségessé, amelyeket egy kellő gondossággal eljáró ajánlatkérő szerv nem láthatott előre;

ii. a módosítás nem változtatja meg a szerződés általános jellegét;

iii. az árnövekedés nem haladja meg az eredeti szerződés vagy keretmegállapodás értékének 50%-át. Ha több egymást követő módosításra kerül sor, ez a korlátozás az egyes módosítások értékére alkalmazandó. Az egymást követő módosítások nem célozhatják ezen irányelv megkerülését;”

38. Az ajánlatkérő a Kbt. Harmadik Része, a Kbt. 115. §-a szerinti nyílt közbeszerzési eljárást folytatott le építési beruházás tárgyában.

39. A hivatalbóli kezdeményező a szerződésmódosítás tekintetében azt sérelmezte, hogy az alapszerződés teljesítési határidejének meghosszabbítását érintő építőanyag-hiány nem tekinthető olyan körülménynek, amelyet az ajánlatkérő kellő gondossággal eljárva nem láthatott előre. Megsértett jogszabályi helyként a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontját jelölte meg. A kezdeményezésben a hivatalbóli kezdeményező szövegszerűen a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontjában felsorolt cb) és cc) pontok fenn nem állását nem sérelmezte, kizárólag a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pont ca) alpont, azaz az előre nem látható követelmények fenn nem állását kifogásolta.

40. Az ajánlatkérő a szerződésmódosítást a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontjának alkalmazhatóságával indokolta.

41. A Kbt. fentebb idézett rendelkezései szerint az ajánlatkérőként meghatározott szervezetek beszerzésüket közbeszerzési eljárás útján kötelesek megvalósítani, különösen a Kbt. 4. § (1) bekezdéséből következően minden beszerzés előtt, így a szerződés módosítása útján megvalósult beszerzést megelőzően is, közbeszerzési eljárás lefolytatása kötelező. Az egyébként kivételes – közbeszerzési eljárás mellőzésével megvalósított – szerződésmódosítás feltételeit a jogszabályok taxatívén sorolják fel, amelyek értelmezésekor a Kbt. 2. § (7) bekezdés első mondata szerinti kógenciára is figyelemmel kell lenni.

42. A Döntőbizottság több határozatában is rámutatott már arra, hogy a Kbt.-ben meghatározott jogalapok fennállta ténykérdés, a módosítás jogszerűségi vizsgálatát ezért valamennyi, a 141. §-ban foglalt rendelkezés figyelembe vételével el kell végezni, függetlenül attól, hogy a kezdeményező melyik rendelkezésre alapítottan kezdeményezte a jogorvoslati eljárást, illetőleg az ajánlatkérő a szerződésmódosításról milyen okra hivatkozott. Ebből következően a szerződésmódosítás bármelyik esete fennáll, a szerződés módosítása nem tekinthető jogszerűtlennek.

43. Az ajánlatkérő a módosítás indokaként a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontját jelölte meg. A közösségi Irányelv 72. cikkével összhangban a hazai jog a Kbt. 141. §-ában meghatározza azokat az eseteket, amikor a közbeszerzési szerződés módosítása nem minősül – nagyságrendjénél és/vagy körülményeinél fogva – új beszerzésnek, és ilyen módon új

közbeszerzési eljárás lefolytatása nélkül módosítható a szerződés.

44. Ezen belül a Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontja arra az esetre vonatkozik, amikor a következő feltételek együttesen teljesülnek: a módosítást olyan körülmények tették szükségessé, amelyeket az ajánlatkérő kellő gondossággal eljárva nem láthatott előre; a módosítás nem változtatja meg a szerződés általános jellegét; az ellenérték növekedése nem haladja meg az eredeti szerződés értékének 50 %-át. A szerződés egymást követő módosítására a Kbt. további rendelkezést tartalmaz.

45. A Kbt. 141. § (4) bekezdés ca) pontjában szabályozott törvényi feltétel körében az Irányelv preambuluma (109) bekezdése foglalkozik az ajánlatkérő által „előreláthatatlan körülmények” kifejezéssel.

46. A Döntőbizottság a fentiek tükrében a kezdeményezés alapján és a 2018. november 30.-i 1. számú szerződésmódosításra tekintettel azt vizsgálta, hogy az 1. számú szerződésmódosítás a Kbt. 141. § (4) bekezdés ca) alpontját sérti-e.

47. A Döntőbizottság a 2018. november 30.-i 1. sz. szerződésmódosításban foglalt indokokat egyenként vizsgálta, és az alábbiakat állapította meg:

A szerződésmódosítás egyik indoka az építőanyag-hiány volt az alábbiak szerint: „A megnövekedett számú építési beruházások miatt országszerte hiány az építőanyag és a beépítésre kerülő eszközök. Jelen beruházás esetén a vállalkozó 2018. szeptember 27-én megrendelte a cserepeket, melynek várható beérkezése 2019. február 5. napja. A 2018. október 09-én megrendelt faanyag (tetőszerkezethez) várható beérkezési határideje 2019. január 7. napja. A 2018. október 15-én megrendelt térburkoló kő várható beérkezési határideje 2019. február 18. napja.”

48. A felek a 2018. június 8-án kötöttek vállalkozási szerződést, a munkaterület átadásra 2018. július 13-án került sor. A kivitelezési munka teljesítésére kb. 4,5 hónapja volt a kezdeményezettnek. Az építési napló bejegyzése szerint először építési tevékenységet 2018. szeptember 17-én végzett kezdeményezett, ezt követően, 2018. szeptember 17. – november 30. között, az építési napló vezetése folyamatos volt, a műszaki ellenőr folyamatosan ellenőrizte az építési tevékenységet, amit megfelelőnek talált.

Vagyis a kivitelező által végrehajtott megvalósítás a tervező által készített tervek alapján, a műszaki ellenőr ellenőrzésével, a mellett történt.

49. A kivitelezések során az építőanyagok megrendelésére egyebek mellett a műszaki ütemterv, az építési folyamatok, a deponálási/tárolási lehetőségek, a szállítási határidők, stb. figyelembe vételével történik.

A tárgyi beszerzés tárgya szerint vizesblokk, akadálymentesített WC, takarítóeszköz tároló, gombavizsgáló, iroda, 200 m² árusító tér épült. A faanyag, a cserép a tetőépítéshez, valamint a térkő építőanyagok nem az építési munkák első fázisában szükségesek. A kivitelezési munkáknak már előre haladott fázisban kell lenniük, hogy ezen építési anyagok beépítésre kerülhessenek. Amennyiben a vállalkozó nem az építési munkák üteme, a beépítés folyamata szerint rendeli meg az építőanyagokat, abban az esetben a raktározásukról, őrzésükről is gondoskodnia kell.

50. A Döntőbizottság rendelkezésére bocsátott dokumentumok alapján megállapítható az, hogy az építőanyagok megrendelését a kezdeményezett a munkák előrehaladása ütemében, folyamatosan rendelte meg és építette be. A kezdeményezett által megrendelt anyagok időben

megérkeztek, beépítésre kerültek, csúszás nem volt tapasztalható az építőanyagok szállításában – az építési napló bejegyzései szerint – a cserép, a tetőszerkezethez szükséges faanyag és térkő megrendeléséig.

A kezdeményezett a cserepet 2018. szeptember 27-én, a tetőszerkezethez a faanyagot 2018. október 9-én, a térburkoló követ 2018. október 15-én rendelte meg, melyekre 4 – 3 – 4 hónapos szállítási határidőket igazoltak vissza a beszállítók. Amennyiben az építőanyag szállítók az átlag 2-3 hét szállítási határidővel leszállították volna az építőanyagokat – mint amivel nyilatkozata szerint az ajánlatkérő és a kezdeményezett kalkulált – még kellő idő maradt volna a kezdeményezettnek az építési munkák befejezésére a szerződéses határidőn belül.

51. A hivatalbóli kezdeményező azt kifogásolta, hogy az alapszerződés teljesítési határidejének meghosszabbítását érintő építőanyag-hiány nem tekinthető olyan körülménynek, amelyet az ajánlatkérő kellő gondossággal eljárva nem láthatott előre. Ahogyan azt az ajánlatkérő 2020. február 5-én tett nyilatkozatában maga is hivatkozta, az építési beruházások számának növekedése már a 2018-as évet is jellemezte, azaz ez a körülmény már ajánlatkéréskor is fennállt.

52. A hivatalbóli kezdeményező azt nem kifogásolta a kezdeményezésében, hogy az ajánlatkérő a kivitelezési határidőt nem megfelelően határozta meg, hogy a meghatározott kivitelezési túl rövid volt. Az ajánlatkérő által meghatározott kivitelezési határidő alatti teljesíthetőséget a hivatalbóli kezdeményező nem kifogásolta, így ezen körülmény nem képezi a Döntőbizottság vizsgálatának a tárgyát.

53. A Döntőbizottság osztotta az ajánlatkérő azon álláspontját, hogy a 2020. február 5-i nyilatkozatban nem pontos időpontot jelölt meg az ajánlatkérő, általánosságban hivatkozott 2018. és 2019. évekre.

54. Az ajánlatkérő a felhívását 2018. április 10. napján küldte meg az ajánlattevők részére. Az eljárás előkészítése 2018. március hónapban történt. A hivatalbóli kezdeményező véleménye szerint a 2018. évben megnövekedett építési beruházások miatt fellépő alapanyag-hiányt az ajánlatkérőnek előre kellett volna látnia már az ajánlatkéréskor. Az ajánlatkérő márciusban készítette elő a közbeszerzési eljárását, 2018. április 10-én indította azt meg. Az ajánlatkérő a tárgyi felhívását az ajánlattevőknek közvetlenül küldte meg. Az ajánlatkérő tárgyi közbeszerzési eljárásáról is csak az összegezés megküldését követően szerezhettek tudomást más ajánlatkérők. Amennyiben más ajánlatkérők is közvetlenül küldték meg az ajánlati felhívásaikat, arról az ajánlatkérő nem tudott tájékozódni, tudomást nem szerzeni az eljárás megindításakor. A tavaszi hónapokban még nem volt előre látható, hogy hány kivitelezésre irányuló közbeszerzési eljárást indítottak meg az ajánlatkérők, ha az közvetlen ajánlatkéréssel valósult meg, illetve kötöttek szerződést a magánszemélyek, hiszen a szakmai szokások szerint ezen időszakban a kivitelezési szerződéseket még csak előkészítetik a piaci szereplők. Kizárólag az olyan kivitelezésekről szerezhettek az ajánlatkérő ebben az időszakban tudomást, amelyek hirdeteménnyel indultak. De ez csak egy része a valóságban megindított, illetve megkötött kivitelezésre irányuló szerződéseknek. Az építőiparban a szerződéses állomány nagy részét a közbeszerzési eljárások eredményeként kötött szerződések tették ki, a közbeszerzési eljárások lefolytatásának az időigényére tekintettel a növekedés csak hónapokkal később jelentkezik a közbeszerzési eljárás megindításához képest.

A Központi Statisztikai Hivatal 2018. évi építőiparról készült elemzése szerint az építőipari termelés 2018-ban – elsősorban az uniós források igénybevitelével megvalósult beruházások

volumenének emelkedése miatt – 22,3%-kal nőtt, ezen belül az épületek építése 16,0, az egyéb építményeké 31,4%-kal múlta felül az előző évit.

Az országos növekedéshez jelentős mértékben hozzájárult a kedvező gazdasági környezet, ami a gazdasági szereplők növekvő építési aktivitásában nyilvánult meg. Az év első negyedében - amikor az ajánlatkérő előkészítette az eljárását- még a bővülés nem volt a fentiek szerinti mértékű, csak a későbbiek során érte el a bővülés a fentiek szerinti értéket, és éreztette a hatását többek között az építőanyagok beszerzése területén.

Az előzőek alapján az ajánlatkérő a közbeszerzési eljárását olyan időben készítette elő, amikor még nem láthatta előre a 2018. évben bekövetkező, az építési beruházások megnövekedését.

55. A Döntőbizottság ezt követően azt vizsgálta, hogy a kezdeményezett a kivitelezés során kellő időben rendelte-e meg a szerződésmódosításban jelzett építési anyagokat, azaz ezen időszakban előre látható volt-e az építőanyag hiány.

56. A Döntőbizottság a fentiekben rámutatott, hogy a kezdeményezett az építési anyagokat folyamatosan, az építési munkák előre haladásának ütemében, folyamatosan rendelte meg.

A vállalkozó 2018. szeptember 27-én megrendelte a cserepeket, 2018. október 09-én megrendelte a faanyagot (tetőszerkezethez), 2018. október 15-én megrendelte a térburkoló követ. Az építési napló bejegyzései szerint a kivitelezés üteméhez illeszkedve rendelte meg az anyagokat. Az ajánlatkérő és a kezdeményezett nyilatkozata szerint átlagban 2-3 hét az építőanyagok szállítási határideje, ami a többi építőanyag megrendelése és leszállítása során igaznak is bizonyult az építési napló bejegyzései alapján. Más, előzőleg megrendelt alapanyagok megfelelő határidőben, késés nélkül megérkeztek és beépítésre is kerültek.

A Döntőbizottság véleménye szerint semmi nem indokolta, hogy ezen anyagokat a munkaterület átadását követően, elsők között rendelje meg a kivitelező. Az építési ütemterv, az építési technológiák szerint ezen építőanyagokra az kivitelezés későbbi szakaszában kerül sor. Ezek az építőanyagok az építkezés utolsó fázisában kerülnek beépítésre, ha nem a beépítést megelőzően kerülnek leszállításra, a raktározásukról és őrzésükről is gondoskodni kell. Ezen építőanyagok ára a teljes kivitelezés összegéhez viszonyítva kb. 15 %-ot, a kivitelezés összanyag-szükséglet összegének kb. 25 %-át tette ki. Tekintettel arra, hogy ezen anyagok nagy értékűek voltak mind a kivitelezés, mind az összanyag-szükséglet összegéhez viszonyítva, a kivitelező a munkaterület átadásakor rendeli meg, az előleg jelentős részét erre kellett volna fordítania, és az építkezés előkészítő, korai szakaszának az építőanyag és munkadíját hiteleznie kellett volna. Ezáltal az előleg azon célja sem teljesülhetett volna, hogy a munkák folyamatos finanszírozását biztosítja a vállalkozó számára. A Döntőbizottság véleménye szerint nem volt előrelátható, hogy a faanyag, a cserép és a térkő a megrendelést követően csak ilyen csúszással, hosszú szállítási határidővel kerül leszállításra, hiszen a többi építőanyag határidőben megérkezett.

57. A szerződésmódosításban hivatkoztak továbbá arra, hogy „a téli időjárás kiszámíthatatlansága miatt szükséges a határidő hosszabbítása.”

A felek a szerződést 2018. november 30-án módosították azon indokkal, hogy mivel a szerződésmódosítás időpontjában nem lehetett a téli időjárási viszonyokkal előre kalkulálni, ezért a műszaki átadás-átvétel dátumát a márciusi esős, fagyos időszakra tervezni szakmailag kifogásolható lett volna. A téli időszakra olyan vizes technológiájú munkafolyamatok estek volna, amiket a fagyveszély miatt téli időszakban nem lehet elvégezni. A tetőfedés és a térkő burkolás a téli, fagyszakos, adott esetben csapadékos időszakban nem végezhető el. Az akkor érvényes műszaki irányelvek alapján a teljes kivitelezés téli időszakban nem volt elvégezhető.

A Döntőbizottság osztotta az ajánlatkérő fentiek szerinti előadását, mely szerint a szerződésmódosítás során figyelemmel kellett lenni arra, hogy téli hónapok következnek és bizonyos munkák nem végezhetőek el – ilyen a tetőfedés és a térburkolás –, és ennek figyelembevételével kell a véghatáridőt meghatározni.

A műszaki ellenőr feladata, kötelezettsége végig kísérni a megvalósítás/kivitelezés teljes folyamatát, az építési-szerelési munka szakszerűségét, valamint a műszaki, illetve gazdasági szükségességből indokolt változtatásokkal kapcsolatos javaslatok megtétele az építető részére. A műszaki ellenőr felelőssége a kivitelezés folyamatos figyelemmel kísérése és a kivitelezési terveknek megfelelő munkavégzés megkövetelése.

A Döntőbizottság egyetértett a tekintetben, hogy a szerződésmódosításban a felek a teljesítési véghatáridőt úgy módosították, hogy figyelembe vették a téli időszak bizonytalan időjárási körülményeit, mivel a három építőanyag beépítése fagyveszélyes időszakban nem lehetséges.

58. Az építési napló bejegyzései szerint a kivitelező a téli időpontokban nem végzett kivitelezési munkákat. A vállalkozási szerződést a felek 2018. november 30-án módosították, 2019. május 31 napjáig.

Az építési napló bejegyzései alapján megállapítható, hogy 2018. november 30. és 2019. március 20. közötti téli időszakban munkavégzés nem történt.

59. A Kbt. 141. § (4) bekezdés c) pontja arra az esetre vonatkozik, amikor a következő feltételek együttesen teljesülnek: a módosítást olyan körülmények tették szükségessé, amelyeket az ajánlatkérő kellő gondossággal eljárva nem láthatott előre; a módosítás nem változtatja meg a szerződés általános jellegét; az ellenérték növekedése nem haladja meg az eredeti szerződés értékének 50%-át.

60. A fentiekben a Döntőbizottság rámutatott, hogy az ajánlatkérő az alapanyaghiányt nem láthatta előre, illetve a téli időjárási viszonyok kiszámíthatatlansága miatt bizonyos munkák nem végezhetőek el. A módosítás nem változtatta meg a szerződés általános jellegét, és a szerződésmódosítás az ellenszolgáltatást nem érintette, de ezen körülmények fenn nem állását a hivatalbóli kezdeményező nem kifogásolta. Így a szerződésmódosítás – a Kbt. 141. § (4) bekezdésében meghatározott – feltételei fennálltak.

61. A fentiek alapján a Döntőbizottság megállapította, hogy a közbeszerzési szerződésmódosítást olyan körülmények tették szükségessé, amelyeket – figyelembe véve az adott projekt természetét és jellemzőit – egy kellő gondossággal eljáró ajánlatkérő szerv nem láthatott előre.

62. A Döntőbizottság a fentiek alapján a Kbt. 145. § (2) bekezdésében meghatározott hatáskörében eljárva a – fenti indokokra tekintettel – a Kbt. 165. § (2) bekezdés b) pontja alapján a kezdeményezés körében a jogsértés hiányát állapította meg.

63. A Döntőbizottság a költségek viseléséről a Kbt. 145. § (1) bekezdés alapján alkalmazandó 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) 125. § (1) bekezdésére figyelemmel rendelkezett.

64. A határozat közigazgatási perben történő elbírálását a Kbt. 170. §-a biztosítja. A Döntőbizottság tájékoztatja a feleket, hogy jelen határozat közigazgatási perben történő felülvizsgálatára a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 12. § (1) bekezdés és a 13. § (3) bekezdés a) pont aa) alpontja szerint a Fővárosi Törvényszék kizárólagosan illetékes. A jogi képviselőt a Kp. 27. § (1) bekezdés b) pontja

alapján kötelező. A kereseti kérelem elektronikus úton történő benyújtása az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény 9. § (1) bekezdése és a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 608. § (1) bekezdése alapján kötelező.

B u d a p e s t, 2021. március 22.

Dr. Peleskey Viktória sk.
közbeszerzési biztos

Berekméri Ágnes sk.
közbeszerzési biztos

Dr. Jánosi Bálint sk.
közbeszerzési biztos

A kiadmány hitelül:

Tóth Zoltánné
titkárságvezető

Kapják:

1. Dr. Járady Györgyi Hédi jogtanácsos (kizárólag elektronikus úton)
2. Dr. Serfőző Andrea ügyvéd (kizárólag elektronikus úton)
3. Gáva István egyéni vállalkozó (postai úton)
4. Miniszterelnökség (kizárólag elektronikus úton)